

BACHELOROPPGAVE

Hvordan kan arbeidet med entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer gi økt motivasjon for arbeid i fag?

112 Lena Kveen Volden

How can work on entrepreneurship and entrepreneurial methods provide
increased motivation for working in this field?

Bacheloroppgåve i grunnskulelærerutdanning 5.-10

PE379

Mai, 2014

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

112 Lena Kveen Volden

JA X   NEI__

Innhold

1.0 Innledning.....	4
2.0 Metode	5
2.1 Valg av metode.....	5
2.2 Litteraturstudie.....	5
2.3 Fremgangsmåte.....	5
2.4 Kildekritikk.....	6
3.0 Teori.....	7
3.1 Hva er entreprenørskap?	7
3.2 Det pedagogiske perspektivet.....	9
3.2.1 Aktivitet	11
3.2.2 Samarbeid med lokalsamfunnet	12
3.2.3 Prosjektorganisert, tverrfaglig og flerfaglig.....	12
3.2.4 Erfaringsbasert læring	13
3.2.5 Medbestemmelse.....	13
3.2.6 Resultat.....	14
3.3 Bruk av entreprenørskap i undervisningen	15
3.4 Hva er det som motiverer for læring i fag?	17
4.0 Drøfting.....	20
4.1 Kan arbeidet med entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer gi økt motivasjon for arbeid i fag?	20
4.1.1 Pedagogisk entreprenørskap.....	20
4.1.2 Mestringsforventninger.....	21
4.1.3 Forskning på entreprenørskapsarbeid i grunnskolen.....	22
5.0 Avslutning	24
6.0 Litteraturliste.....	25

1.0 Innledning

I strategiplan, *Se mulighetene og gjør noe med dem!* (Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet & Kommunal- og regionaldepartementet (KD, NHD & KRD) 2004-2008) legger regjeringen stor vekt på variasjon i undervisningen og læringsarenaer. Det legges vekt på praktisk læring og at elevene skal få større valgfriheter til nært samarbeid mellom skolen og samfunnet. Regjeringen vil at elevene skal få erfaringer med elevbedrifter og at de skal oppsøke læringsarenaer utenfor skolen, samt at entreprenørskap skal komme inn som en del av grunnopplæringen på skolen.

Det samfunnet som dagens ungdom skal vokse opp i er preget av uforutsigbarhet og mangfold. I utdanningen er entreprenørskap et læringsprinsipp som innebærer at undervisningen og opplæringen skal stimulere til utvikling og læring. Dette skal gjøres ved å kombinere den teoretiske kunnskapen med praktiske ferdighetstreninger på helhetlige og hensiktsmessige måter (Røe Ødegård, 2010).

Det er snakk om mer praktisk opplæring, men det er ikke alltid klart hva som ligger i begrepet «praktisk». Begrepet kan forstås som aktiviteter der elevene er fysisk aktive, som for eksempel i rollespill. Det er også andre former for arbeidsmåter der elevene er aktive, som i prosjektarbeid eller gruppearbeid (St.meld.nr.22, 2010-2011). For at aktivitetene skal være motiverende for elevene, må de være relevante og meningsfulle. Meningsfullhet er motivasjonens drivkraft, den er nødvendig for at det skal utvikles læring hos elevene (Lundqvist, Hallberg, Leffler & Svedberg, 2011).

Med bakgrunn i disse fire utsagnene har jeg valgt problemstilling: «Hvordan kan arbeidet med entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer gi økt motivasjon for læring i fag?» For at jeg skal kunne finne svar på dette, var det viktig å ha et godt teoretisk grunnlag som viser ulike aspekter av utsagnene. Hvis man ser på sammenhengen mellom de ulike kildene jeg har brukt, skal man kunne finne et teoretisk grunnlag for praktisk, variert og relevant undervisning.

Først i oppgaven kommer et metodekapittel, der jeg greier ut om min fremgangsmetode. I teorikapittelet definerer jeg hva som ligger i begrepene entreprenørskap, entreprenørielle arbeidsformer og hva som motiverer for læring i fag. Til slutt drøfter jeg teorikapittelet og drar inn relevant forskning og resultater på arbeid med entreprenørskap i grunnskolen.

2.0 Metode

Metoden forteller oss hvordan man bør gå frem for å fremskaffe eller etterprøve en teori. Metode er et redskap for å gjennomføre en undersøkelse, og hjelp med å samle inn data og informasjon som trengs til undersøkelsen. I den samfunnsvitenskapelige forskningen skiller man mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Den kvalitative metoden tar sikte på meninger og opplevelser som ikke er målbare, mens den kvantitative gir data til enheter som er målbare (Dalland, 2012). Med utgangspunkt i dette, har jeg valgt litteraturstudie.

2.1 Valg av metode

«Begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener den vil gi oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte» (Dalland, 2012,s111). For å finne ut om entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer kan gi økt motivasjon for arbeid i fag, var det tjenlig å bruke den kvalitative metoden, litteraturstudie. I denne oppgaven vil jeg vise konkrete eksempler på hvordan man kan bruke entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer, innad i undervisningen. For at jeg skal kunne vise dette, var det viktig å ha et godt teoretisk grunnlag som viser ulike aspekter av teamet. Hvis man ser på sammenhengen mellom de ulike kildene jeg har brukt, skal man kunne finne et teoretisk grunnlag for praktisk, variert og relevant undervisning.

2.2 Litteraturstudie

Metoden i litteraturstudie handler om å søke vitenskapelige originalartikler i relevante databaser, det er databaser som er relevante i den forstand at den i hovedsak inneholder vitenskapelige artikler. Litteraturstudie er studie av undersøkelser, virkeligheten (empirien) skrevet av artikkelforfatteren og en systematisering av kunnskap. Det vil si å søke den, samle den, vurdere den og sammenfatte den kunnskapen man finner i vitenskapelige artikler. Dette er fordi det er den kunnskapen som er den primære eller originale fra forfatteren eller forskeren selv. Dette krevet at man må jobbe og studere evidensbasert, altså begrunne og underbygge det man gjør og studerer. De tekstene man leser å studere bør tilhøre den akademiske sjangeren som er preget av argumentasjoner, dokumentasjoner, objektivitet og er problemløsende o.l. (Støren, 2013).

2.3 Fremgangsmåte

Det første jeg begynte med var å få en oversikt over temaet entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer, og motivasjon for arbeid i fag. Jeg brukte disse tre temaene som søkeord i søkemotoren Bibsys, og begynte letinga på biblioteket. De tre søkeordene ga stort treff, så jeg valgte ut all litteratur som var relevant for min problemstilling. Utvalget av litteratur var for stort, så jeg fikk hjelp av veileder til å velge ut det som var mest relevante. Innenfor entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer, var det spesielt to bøker som utspilte seg og disse var *Pedagogisk*

entreprenørskap av Kjell Skogen og Jarle Sjøvoll (red) og *Pedagogisk entreprenørskap i utdanning* av Inger Karin Røe Ødegård. Innenfor motivasjon for arbeid i fag var det, *Livet i skolen 1.* (2.utg) av Terje Manger, Sølvi Lillejord, Thomas Nordahl og Turid Helland som utspilte seg.

Boken *Pedagogisk entreprenørskap i utdanningen* av Inger Karin Røe Ødegård, kom inn som ny hovedbok i april, og ble utgitt samme måned. Etter tips fra veileder viste det seg at også denne boken var relevant for mitt videre arbeid.

Politiske dokument som var knytt til entreprenørskap og motivasjon for læring fant jeg på Bibsys og regjeringen sine hjemmesider. Ved søk gjennom Bibsys fant jeg en rapport fra NIFU (2011)

Entreprenørskap i utdanningen- perspektiver og begreper av Olav R. Spilling og Vegard Johansen. Fra veileder fikk jeg en KPB-rapport (2009) fra kunnskapsparken, *Entreprenørskap på høygir!* av Beate Rotefoss, Sissel Ovesen og Carl Erik Nyvold.

Under kunnskapsdepartementet si side ligger stortingsmeldinger og planer. Her søkte jeg etter dokumenter som omhandlet entreprenørskap i undervisningssammenheng og motivasjon for arbeid i fag. Utfra dette søket kom jeg frem til St.meld nr.20 (2012-2013) *På rett vei- kvalitet og mangfold i fellesskolen* og en strategiplan fra Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Nærings- og handelsdepartementet (KD, NHD, KRD) (2004-2008) *Se mulighetene og gjør noe med dem! –Strategi for entreprenørskap i utdanningen.*

De nevnte bøkene, politiske dokumentene, rapportene og forskningene var det som ble hovedlitteraturen i oppgaven min. Med tips fra medelever og veileder fant jeg relevant tilleggslitteratur. Litteraturen som ble funnet søkte jeg opp i Bibsys på biblioteket og Google Scholar, mye av det var relevant og mye ble forkastet.

2.4 Kildekritikk

I utvelgelsen av litteratur har jeg tatt stilling til relevans, i forhold til valgt problemstilling og begrensninger jeg har gjort. Begrepene entreprenørskap, entreprenørielle arbeidsformer, motivasjon og arbeid i fag, har vært viktige nøkkelord for å begrense oppgaven.

For å kvalitetssikre litteraturen tok jeg stilling til når den var skrevet, hvem de var skrevet av og for hvilke lesere og formål. Jeg har sett på bakgrunnen til forfatterne som har skrevet litteraturen min, dette var for å sjekke ut troverdigheten deres og hvem de skrev for og formålet med teksten.

Litteraturen min har blitt kvalitetssikret gjennom at den er skrevet av pålitelige kilder og publiserte forfattere. Den litteraturen som jeg har brukt som sekundærkilder, er pensumlitteratur på høyskoler, noe som er ei kvalitetssikring i seg selv.

Litteraturen i oppgaven min er faglitteratur, rapport, forskning og politiske dokument, som omhandler entreprenørskap, entreprenørielle arbeidsformer og motivasjonsteorier. Rapportene og forskningene er knyttet opp til entreprenørskap i utdanningen. Hvordan dette kan gjennomføres, resultater av gjennomføringen og om det kan gi økt motivasjon for arbeid i fag. I de politiske dokumentene er det en stortingsmelding og en strategiplan som omhandler satsningen på entreprenørskap i skolen, spesielt på ungdomstrinnet. Avgrensninger som tid og ressurser har gjort at noe av kildene i oppgaven har blitt sekundærkilder.

Det var ei utfordring å plukke ut relevante teorier og ulike syn om entreprenørskap kan gi økt motivasjon for arbeid i fag. Det finnes mye litteratur om emnet, og på grunn av tidsmangel kunne jeg ikke sett meg ordentlig inn i all litteraturen. Dermed kan jeg ha forkastet litteratur som kanskje var like egnet enn den jeg har prioritert.

Oppgaven inneholder politiske dokumenter, og på grunn av dette var det nødvendig å skille mellom forskning, politikk og planer. Her må man stille seg kritisk til om de politiske dokumentene er gode nok, men òg se på hvilke muligheter og satsninger de gir for å drive med entreprenørskap i skolen.

3.0 Teori

For å si noe om entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformen kan gi økt motivasjon for arbeid i fag, er det viktig å si noe om hva som blir lagt i begrepet entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer og hva motivasjon for arbeid i fag er.

3.1 Hva er entreprenørskap?

Utfra et skolepolitisk ståsted så handler det om å utvikle en entreprenørskapsholdning hos elevene, som fremmer helhetlig utvikling og vekst (Johansen, 2012). Entreprenørens rolle er å være nytenkende og starte nye foretak og virksomheter. Den nye virksomheten skal representere noe innovativt, - nyskapende produkter, tjenester eller en nyskapende måte å drive forretninger på (Spilling & Johansen, 2011). Entreprenørskap har mange ulike definisjoner. I tabell 3.1 er det en oversikt over hvordan ulike forskere har definert ordet entreprenørskap.

Forfatter	Definisjon
Drucker 1985	Entreprenørskap er en innovativ handling som med utgangspunkt i eksisterende ressurser organiserer ny verdiskapende aktivitet
Stevenson 1985	Entreprenørskap er en prosess der individer utnytter muligheter uavhengig av de ressurser de har kontroll over

Gartner 1988	Entreprenørskap er å skape organisasjoner, det vil si prosessen der nye organisasjoner oppstår
Timmons 1997	Entreprenørskap er en mulighetsdrevet måte å tenke, forstå og handle på, og som er basert på en helhetlig, ledelsesorientert tilnærming
Venkatamaran 1997	Entreprenørskap gjelder hvordan, av hvem og med hvilke konsekvenser muligheter for å skape nye produkter og tjenester blir oppdaget, utviklet og utnyttet.
Shane 2003	Entreprenørskap er å organisere ny aktivitet som tidligere ikke har eksistert. Dette er basert på å identifisere, evaluere og utnytte muligheter til å introdusere nye varer og tjenester, organisasjonsmåter, markeder, prosesser og råmaterialer.
Acs og Audretsch 2003	Entreprenørskap inkluderer alle nye og dynamiske foretak uavhengig av størrelse og type av virksomhet, mens det ikke inkluderer foretak som verken er nye eller dynamiske samt alle organisasjoner som ikke driver forretningsmessig virksomhet.

Tabell 3.1 (Spilling & Johansen, 2011,s.13)

De forskjellige definisjonene innebærer utvikling av økonomisk aktivitet, med ulike aspekter. De ulike aspektene er å se muligheter, se eksisterende ressurser, organisere ny aktivitet, organisasjoner eller foretak. Det sentrale ved entreprenørskap er evnen til å organisere ressurser for å skape ny virksomhet og utnytte muligheter i ulike typer miljøer (Spilling & Johansen, 2011).

Entreprenørskap i utdanningen er vektlagt i skolereformen. Målet er å utvikle de entreprenørielle holdningene og ferdighetene til elevene på tvers av utdanningsnivåene. Dette kan gjøre gjennom entreprenørielle arbeidsformer, vektlegger og utvikler kreativitet, selvtillit, ansvarlighet, samarbeidsevne, selvstendighet, risikoevne (tørre å prøve å feile), søke muligheter og evne til å ta initiativ. Det har kommet flere politiske føringer som er ment for å fremme entreprenørskap i skolen. Den første delen av KD, NHD og KRD «Se mulighetene og gjør noe med dem» (2004-2008) sier:

Entreprenørskap er den dynamisk og sosial prosess, der individer, alene eller sammen i samarbeid, identifiserer muligheter, og gjør noe med dem ved å omforme ideer i praktisk og målrettet aktivitet, det være sosial, kulturell eller økonomisk sammenheng (KD, NHD & KRD, 2004-2008, s.4).

Det er EU- kommisjonen sin definisjon på entreprenørskap. Det er denne definisjonen strategiplanen og arbeidet med entreprenørskap i norsk skole bygger på. Den omfatter utvikling av personlige egenskaper og holdninger og av formelle kunnskaper og ferdigheter til elevene (KD, NHD & KRD, 2004-2008).

3.2 Det pedagogiske perspektivet

Det pedagogiske perspektivet handler om undervisning og opplæringen som stimulerer elevene til å forstå læring som en kontinuerlig prosess gjennom hele livet- en livslang læring. Denne læreprosessen tar utgangspunkt i ståstedet til eleven, noe som forutsetter at elevene er aktive deltagere og har medbestemmelse i alle ledd av prosessen. Kombinasjonen mellom teoretisk kunnskap og praktisk ferdighetstrening er med på å forberede elevene til livet etter skolen. Hovedhensikten ved undervisningen er at elevene skal se nytten av innholdet, og dra det med seg til fremtidige yrke. Lærerens oppgave er å veilede elevene til refleksjon over innholdet i undervisningen på bakgrunn av erfaringer, kunnskaper og forståelsene som elevene sitter inne med (Røe Ødegård, 2014).

En forståelse av det pedagogiske perspektivet innenfor entreprenørskap er at elevene skal få utvikle entreprenørielle evner og ferdigheter. Disse blir karakterisert som kreativitet, selvtillit, ansvarlighet, samarbeidsevne, selvstendighet, risikoevne (tørre å prøve å feile), søke muligheter og evne til å ta initiativ. Skolen har her en sentral rolle, siden oppdragelse og danning av disse egenskapene knyttes til læreprosesser i skolen (Røe Ødegård, 2014). I utdanningen så er entreprenørskap et læringsprinsipp, som innebærer at opplæring og undervisning stimulerer til utvikling og læring ved å kombinere teoretisk kunnskap med praktisk ferdighetstrening (Røe Ødegård, 2010). Teoretisk kunnskap og praktisk ferdighetstrening kan kobles sammen til tverrfaglige og prosjektbaserte arbeidsoppgaver. I disse arbeidsoppgavene jobber elevene i en lærende prosess, der entreprenørielle evner og ferdigheter blir vektlagt.

Entreprenørskapsbegrepet har blitt tatt inn i fire læreplaner for fag i grunnskolen, de fire fagene er Samfunnsfag, Kunst og håndverk, Utdanningsvalg og Mat og helse. Fagene har tolket begrepet entreprenørskap på forskjellige måter, men de er alle innenfor det pedagogiske perspektivet.

Samfunnsfag er et gjennomgående fag i grunnskolen, det omfatter samfunnskunnskap, geografi og historie. I et av formålene med faget står det: «Gjennom arbeid med faget vil elevene lettere forstå verdien av og utfordringer knytte til teknologi og entreprenørskap, og de vil utvikle kunnskap om arbeidsliv og global, nasjonal og personlig økonomi» (Utdanningsdirektoratet, 2013).

Entreprenørskap blir forstått som samfunnsmessig fenomen, og den betydningen entreprenørskap har på samfunnsutviklingen.

Kunst og håndverk er et fag for grunnskolen (1-10 trinn). I formålet med faget står det: «Faget gir muligheter for utvikling av entreprenørskap og samarbeid med bedrifter, institusjoner og fagpersoner» (Utdanningsdirektoratet, 2006a). Faget kunst og håndverk er delt i fire hovedområder, - visuell kommunikasjon, kunst, arkitektur og design. Innenfor design blir entreprenørskap definert slik: «Design omfatter både arbeid direkte i materialer og arbeid med skisser og modeller. Utforming av ideer, arbeidstegninger, produkter og bruksformer står sentralt. Kjennskap til materialer, problemløsning og produksjon kan danne grunnlag for innovasjon og entreprenørskap» (Utdanningsdirektoratet, 2006a). Her legges det opp til at entreprenørskap skal være et verktøy og en arbeidsmåte for å stimulere til samarbeid, selvstendighet, kreativitet, risikoevne og søke muligheter.

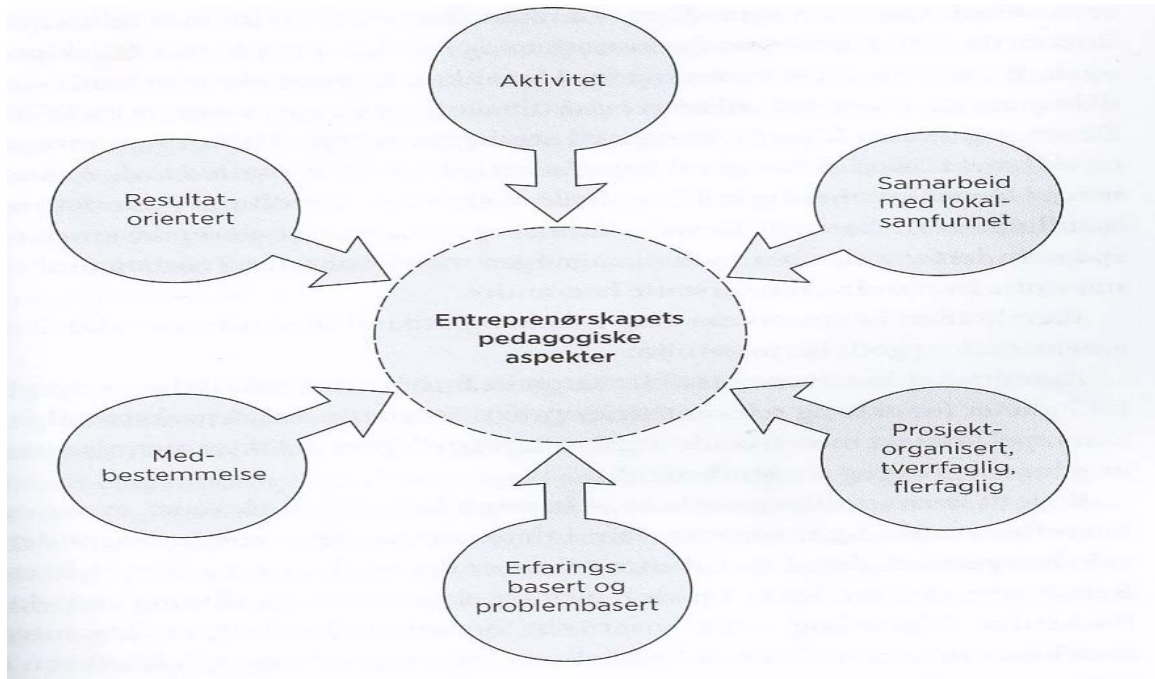
Utdanningsvalg er et fag som skal knytte overgangen fra ungdomsskolen og videregående skole tettere sammen. Dette faget er for 8-10 trinn. I formålene med faget står det: «Faget skal bidra til økt forståelse av arbeidslivets krav om kunnskap og kompetanse og bidra til å skape grunnlag for entreprenørskap» (Utdanningsdirektoratet, 2008). I utdanningsvalg er det fokus på å gi opplæring og undervisning som stimulerer til utvikling og læring, ved å kombinere teoretisk kunnskap med praktisk ferdighetstrening.

Mat og helse er et fag i grunnskolen (1-10 trinn). Faget er delt i tre hovedområder: mat og livsstil, mat og kultur og mat og forbruk. Innenfor mat og forbruk skal elevenes læres opp til å bli kritiske og ansvarlige forbrukere, i formålet med faget står det: «Entreprenørskap som skapende prosess, fra idé til ferdig produkt, hører med i dette hovedområdet» (Utdanningsdirektoratet, 2006b).

Hensikten med entreprenørskap i skolen er ikke å fremme elevenes muligheter til å lykkes på aksjemarkedet, men at eleven skal utvikle kreativitet, selvstendighet, initiativ og praktisk klokskap. Det handler om at kunnskap skal innebære forståelsen av ulike perspektiver og livsformer, dette vil gjøre eleven i bedre stand til å handle ut fra egen vurdering av hva som er rett og galt. Det handler dermed om å vektlegge flere verdier i samfunnet, ikke bare de økonomiske (Backström-Widjeskog, 2008).

Pedagogiske entreprenørskap kan knyttes til læringsteoriene konstruktivisme og sosiokulturell. De mest fremtreende teoretikerne innenfor disse teoriene er John Dewey, Lev S. Vygotskij og Jerome Bruner. Innenfor den konstruktive teorien er Dewey, der han mener at individet lærer kunnskap gjennom en kontinuerlig konstruksjons- og rekonstruksjonsprosess. Han var den første som vektla at individet skulle være aktive i læreprosessen, og mente at individet lærer av erfaringene sine. Han mente at læring skjer når individet kan se sammenhengen mellom handling og resultat. Innenfor den sosiokulturelle teorien er Vygotskij og Bruner, de mente at læring og kunnskap må ses i lyset av

språk, kultur og det fellesskapet individet tilhører. Vygotskij mente at det var språket som formet individets tanker og forståelse av verden. Det samspillet som er mellom omverden og individet, forklares som drivkraften til individets læringsprosess. Det kan knyttes seks aspekter ved pedagogisk entreprenørskap til deres teori om læring (Røe Ødegård, 2014). Disse seks aspektene vises i figur 3.2, etterfulgt av en forklaring på de forskjellige begrepene.

Figur. 3.2 entreprenørskapets pedagogiske aspekter. (Røe Ødegård, 2014, s.55)

3.2.1 Aktivitet

Aktiviteten blir regnet som et av hovedprinsippene i pedagogisk entreprenørskap. For at aktiviteten skal virke meningsfull for elevene, må den ta utgangspunkt i noe elevene kjenner fra før. Det forutsetter at aktiviteten er knyttet til læringsmål som er forklart og tydeliggjort for dem før aktiviteten starter. Dette kan knyttes til Dewey sin teori, der han hevder at kunnskapsutvikling må skje med utgangspunkt i praktiske tilnærminger, aktivitet, at læring er sosialt og det blir jobbet mot et felles mål. Det er viktig at teori og praksis støtter hverandre, ikke erstatter hverandre (Røe Ødegård, 2014). Entreprenørskap i skolen kan dannes av aktivitet, autentisitet og et godt læringsmiljø.

- Aktivitet innebærer at eleven selv tar ansvar for å finne løsninger på oppgaver og jobber problemløsende, læreren oppmuntrer og veileder til aktivitet.
- Ved autentisitet må aktivitetene være virkelighetsnære, og aktivitetene må prøves ut i praksis. Dette kan for eksempel gjøres gjennom elevbedrifter og samarbeid med lokalsamfunnet.

- Et godt læringsmiljø er viktig for elevenes trygghet, at de blir trodd på og blir inspirert til videre arbeid. Her er det viktig at lærer støtter opp under eleven og gir veiledning ut ifra elevens forutsetninger.

3.2.2 Samarbeid med lokalsamfunnet

Samarbeid med lokalsamfunnet er en forutsetning for autentisk læring. KD, NHD & KRD (2004-2008) gjenspeiler dette faglige perspektivet:

Godt samspill mellom skolen og nærings- og arbeidsliv, kunst og kulturliv og andre deler av lokalsamfunnet kan gjøre opplæringen i fagene mer konkret og virkelighetsnær og gjennom det øke elevenes evne og lyst til å lære. Lokalsamfunn er ulike, og hva som er lokalt for elevene, endres avhengig av deres alder og utvikling og av endring i samfunnet (KD, NHD & KRD, 2004-2008,s.8).

Røe Ødegård (2014) skriv at samarbeid med lokalsamfunnet blir oftest organisert gjennom prosjektarbeid, der elevene jobber tverrfaglig og innhenter informasjon fra mangfoldige kilder. På den måten blir lokalsamfunnet brukt som kilde til å løse oppgaver som er knytt til læringsmål. Lærer legger opp til problemløsende arbeidsoppgaver som utvikler kunnskap som elevene kan bruke i det daglige liv. Denne arbeidsmåten gir autenticitet ved at elevene må jobbe tett med lokalsamfunnet, der de ser sammenhengen mellom skolens teori og det praktiske arbeidsliv

Som i prinsippet om aktivitet kan dette knyttes opp mot Dewey sin konstruktivistiske læringsteori. På den måten at utviklingen av kunnskap skjer med utgangspunkt i aktivitet, at læring er sosialt, praktiske tilnærminger og det jobbes mot et felles mål. Samtidig må det være rom for at elevene skal undre seg og jobbe med utforskende metoder i arbeidet med lokalsamfunnet.

Vygotskij sier i sin sosiokulturelle læringsteori at den kulturelle utviklingen hos individet realiseres gjennom språklig kommunikasjon i tilknytning til felles problemløsende aktiviteter (Røe Ødegård, 2014). Med dette så mener han at læring og kunnskap må ses i lyset av språk, kultur og det fellesskapet individet tilhører. Bruner mente at undervisningen ikke burde være innenfor en lukket teoretisk verden, men være åpen. Åpen ved at elevene kan gå i dialog, samarbeide og forhandle med hverandre og lokalsamfunnet.

3.2.3 Prosjektorganisert, tverrfaglig og flerfaglig

Dette er oppgaver som defineres på tvers av fag. Gitte arbeidsoppgaver må være knyttet til klare læringsmål, der refleksjon over tilegnet kunnskap og egenvurdering kommer innunder arbeidsoppgavene. Løsningen på arbeidsoppgavene kan hentes fra flere kilder som for eksempel lærebøker, internett, besøk på bedrifter, intervju av aktuelle personer og lignende. Ved at elevene

finner løsninger på arbeidsoppgavene på denne måten kan gi et bredere og mer autentisk grunnlag for læring. Dewey sa at "læring skjer gjennom dynamiske prosesser, gjennom vedvarende rekonstruksjon av møte mellom erfaring og kunnskap som er på plass, og nye innspill via forskjellige læringsaktiviteter" (Røe Ødegård, 2014,s.150). Læring skjer ikke bare ved aktivitet, eleven må òg reflektere over hva den egentlig arbeider med.

3.2.4 Erfaringsbasert læring

Den erfaringsbaserte læringen har fokus på affektive og konative aspekter. Det affektive aspektet er motivasjon, faglig utvikling, følelser og lyst hos elevene. Det konative aspektet er den aktiviteten som skaper mening i arbeidet. Når eleven blir motivert i arbeidsoppgaver, vil eleven jobbe aktivt for å løse disse. Problembasert læring, blir brukt for å oppnå erfaringsbasert læring. Metoden som elevene jobber med i problembasert læring kan knyttes opp mot Dewey sin problemløsningsmetode som består av fem trinn.

1. Oppfatte en vanskelighet, et problem eller konflikt
2. Lokalisere og definere problemet
3. Komme opp med forskjellige løsningsforslag
4. Reflektere over konsekvensene av forslagene
5. Evaluere, og videre observasjon og eksperiment som leder til aksept eller forkasting av valgte løsninger (Røe Ødegård, 2014, s.149)

Dewey og Bruner sier at utgangspunktet for læring er at arbeidsoppgavene gir mening og er relevante. Mening og relevans er en forutsetning i entreprenøriell tilnærming, siden det stryker motivasjonen for læring og øker kreativiteten. Målet og hensikten med læring er at det skal lede elevene til nye ideer og større oppmerksomhet rundt egen og medelevers læringsprosess, og at de skal se muligheter istedenfor hindringer (Røe Ødegård, 2014).

3.2.5 Medbestemmelse

Medbestemmelse er et bærende element i entreprenøriell aktivitet, der eleven står i sentrum. Eleven kan være med å bestemme og ha innflytelse over sin egen læreprosess i aktivitetene. Her er det en forutsetning med god kommunikasjon mellom lærer og elev. Eleven kan være med å bestemme valg av lærestoff og læringsaktiviteter. Dette utgjør ansvar for egen læring, og eleven vil få et eierforhold til eget arbeid. På denne måten blir læreprosessen preget av refleksjon. Eleven får reflekter over hvilke evalueringsform som er mest relevant for å nå læringsmålet. Entreprenøriell tilnærming forutsetter kommunikasjon mellom lærer og elev, at elevens medbestemmelse skal være med i planarbeidet og i utviklingen av læringsmiljøet. Prinsippet om medbestemmelse i egen læring imøtekommes når eleven er aktiv i alle ledd av læringsprosessen, dette inkluderer også evalueringen

av læringsarbeidet. Bruner påpeker at læring bør tilrettelegges for hver enkelt elev, der eleven kan innhente informasjon av ulike kilder og evaluere og kontrollere disse. Da får eleven en aktiv rolle i sin egen kunnskapsproduksjon (Røe Ødegård, 2014).

3.2.6 Resultat

All entreprenøriell aktivitet skal ende i et resultat, som blir satt pris på av eleven, lærer og andre. Her peker Dewey på at utdanning må stadig være i forandring, for å kunne gi elevene en relevant læringsprosess som de vil dra nytte av i livene sine. Målet med pedagogisk entreprenørskap er å skape læringsresultater der motivasjon er drivkraften bak arbeidet. Det som er sentralt i pedagogisk entreprenørskap er å utvikle elevenes fleksibilitet og evne til å bryte med rutiner. Målet er at klassemiljøet er åpent og preget av gjensidig respekt mellom elevene og lærer og elev, vil det fremme entreprenørskap i pedagogisk virksomhet (Røe Ødegård, 2010).

Med bruk av pedagogisk entreprenørskap i skolen vil elevene utvikle personlig egenskaper og holdninger og formelle kunnskaper og ferdigheter. Når skolen arbeider med entreprenørskap må utvikling av personlige egenskaper og holdninger til elevene vektlegges. Hvis dette gjøres øker sannsynligheter for at elevene ser muligheter og gjør noe med dem. Elevene vil kunne utvikle kunnskaper og ferdigheter ved etablering av en ny virksomhet, og utviklingen av en idé til praktisk og målretta aktivitet. Når disse komponentene kobles i skolen, gis det entreprenørskapskompetanse til elevene (KD, NHD & KRD, 2004-2008).

Modell 3,3 definisjon av entreprenørskapskompetanse (KD, NHD & KRD 2004-2008, s.4)

Det finnes ulike tilnærmingsmåter til entreprenørskap i utdanningen. Disse ulike tilnærmingsmåtene er utdanning om, for og gjennom entreprenørskap. I utdanning om entreprenørskap læres det om entreprenørskap som et samfunnsmessig fenomen, hvilke rolle og betydning dette har for samfunnet. Dette er først og fremst relatert til økonomi og næringsutvikling (Spilling & Johansen, 2011).

I utdanning for entreprenørskap er det opplæring og trening i kunnskaper og ferdigheter. Det gis trening i planlegging, konkretisering av virksomhetsplanene, oppsetting av budsjett, lage organisasjonsplan og markedsstrategi. Dette gir god trening, kunnskap og ferdighet i å utvikle en idé til virkelighet (ibid).

Utdanning gjennom entreprenørskap er at skolen gjør bruk av entreprenørielle prosesser som et virkemiddel for å oppnå et bestemt læringsmål. Det dreier seg om å gi elevene erfaringer gjennom ulike entreprenørskapsprosesser. Dette kan være utviklingen av levedyktige foretak og/eller case lignende arbeidsoppgaver. Disse arbeidsoppgavene jobbes det med gruppevis i realistiske case som for eksempel elevbedrift, som er knyttet opp mot produksjon og salg av produkter eller tjenester (Spilling & Johansen, 2011).

3.3 Bruk av entreprenørskap i undervisningen

Forståelsen av entreprenørskap er basert på innovasjon, kreativitet og skaperlyst. Det er menneskets kreative evner og skapende virksomhet som kan bringe vårt samfunn videre på en konstruktiv måte (Skogen & Sjøvoll, 2009). For å utvikle entreprenørielle egenskaper hos elevene må lærer legge opp til arbeidsoppgaver som fordrer nytenking og kreativitet, selvtillit, sosial kompetanse, initiativ, se konsekvensene av egne handlinger, og evnen til å finne løsninger (Sjøvoll & Johansen, 2013).

Utfra KD, NHD & KRD (2004-2008) vil man kunne ivareta utviklingen til elevene innenfor sentrale entreprenørielle holdningen og strategier, ved å ha fokus på *Generell del av læreplanen* og *Prinsipper for opplæringen*. Entreprenørskapsopplæringen bør tilpasses til de ulike alderstrinnene i skolen.

På barnetrinnet:

Entreprenørskapsopplæringen på dette trinnet skal ha hovedfokus på å utvikle elevenes evne til å stole på seg selv, ta ansvar og tillate seg å prøve og feile, og bygge opp under kreativitet og utforskertrang. Videre er utvikling av sosiale ferdigheter og evne til å samarbeid helt sentralt(...) (KD, NHD & KRD, 2004-2008, s.6)

På ungdomstrinnet:

På dette trinnet er det fokus på utvikling av sentrale ferdigheter som idéutvikling, problemløsning, beslutningstaking og nettverksbygging. Elevene skal oppmuntres til å anvende ressurser og utnytte muligheter å ta konsekvenser av egne valg. Økt kunnskap om og kontakt med lokalsamfunn og arbeids- og samfunnsliv gir et bedre grunnlag for valg av utdanning og yrke(...) (KD, NHD & KRD, 2004-2008, s.6)

Elevenes læringsmiljø er et viktig kriterium. Ved aktiv bruk av kriteriene blir det en kvalitetssikring av entreprenørskap og oppfyllelse av læreplanverket. De kriteriene som blir vektlagt for elevenes læringsmiljø er, stimulering og utvikling av kreativitet, elevmedvirkning og aktiv læring, tverrfaglig arbeidsform, samarbeid mellom skole og lokalt samfunns- og næringsliv og verdiskaping (KD, NHD & KRD, 2004-2008).

I en entreprenøriell tilnærming til læring skal elevene ideelt sett stå i sentrum for planlegging, tilrettelegging og det skal gis muligheter for medbestemmelse. I boka *How People Learn* (Brandsford, Brown & Cocking, 2000) er det flere forskere som presenterer noen aspekter ved undervisning og læring. Disse aspektene er knyttet til *vurdering som støtter læring, elevsentrering, lokalmiljøets betydning for læring og kunnskapssentrering*. Elevsentrering er i likhet med Deweys læringsteori, der eleven skal stå i sentrum og at etablert forståelse må aktiveres. Læring skjer ikke bare ved aktivitet, eleven må reflektere over hva den egentlig arbeider med. I elevsentrert læring er det viktig med feed-back til elevene, feed-backen kan komme fra lærer og medelever. Hensikten er å hjelpe eleven i læringen mot et godt læringsresultat (Hatti, 2009). Det er gunstig at elevene lærer strategier for metakognisjon, at de aktiverer egen bakgrunnsforståelse for læring. Det stimuleres til læring når elevene får dele sine refleksjoner med lærer og medelever (Brandsford et al, 2000).

I aspektet lokalmiljøets betydning for læring hevder Brandsford et al (2000) at barn og ungdom bruker 53 % av sin tid i lokalsamfunnskontekst (lokalsamfunn og hjem). Den resterende tiden blir brukt til skole 14 % og søvn 33 %. Med utgangspunkt i dette hevder Brandsford et al, (2000) at samspillet mellom skolen og lokalsamfunnet kan ha betydelig effekt for utvikling og læring. Tabell 3.5 viser en sammenligning mellom tradisjonell tilnærming til undervisning og entreprenøriell tilnærming til læring.

Tradisjonell tilnærming til undervisning	Entreprenøriell tilnærming til læring
Kunnskap utvikles i det enkelte individ	Kontekstuell- Situert kunnskapsutvikling
Læring som overlevering, individuelt læringsarbeid	Læring som aktivitet, Deltagelse i samarbeid med andre
Kognitiv fokus Akkumulert viten Memorering	Metakognitivt fokus Generalisert viten Undring - prøve og feile

fasitkultur - rette svar	
Oppsplitting i fag og emner	Tverrfaglig
Eksamensfokus faktamemorering	Evaluering for læring og relevans for praktisk dybdeforståelse
Lærebokstyrt/ pensumstyrt	Lokalsamfunnet som samarbeidspart med lærebok/pensum som støttelitteratur
Lærersentrert Læreren som foreleser, informator	Elevsentrert Læreren som aktivator, ekspertdeltaker
Planlagt, utviklet og støttet av lærer innen læringsinstitusjon	Planlagt, utviklet og støttet i samspill mellom elever, lærer og ulike partnere utenfor utdanningsinstitusjonen

Tabell 3.5 sammenligning tradisjonell og entreprenøriell tilnærming til læring (Røe Ødegård, 2010.s.8).

En skole som har målsetting om entreprenøriell tilnærming til læring, må bygge opp undervisningen som en helhet. Det vil si tilrettelegging, slik at elevene får tid til refleksjon og medansvar for egen læring. På denne måten får elevene større forståelse for læringsaktiviteten, gjennom at egne erfaringer aktiveres. Når undervisningen er bygd opp som en helhet, er elevene aktive aktører i hele løpet, fra planleggingen av undervisningen til vurdering av resultater. Ved at dette gjøres øker elevenes tiltro til egne evner, mestringsforventning og bygger handlingskompetanse gjennom samarbeid og engasjement med forskjellige aktører, for eksempel samarbeid med lokalsamfunnet. Med eleven i sentrum, blir lærer en "stillasbygger" som bygger oppunder, erkjenner og veileder elevene til videre arbeid (Bruner, 1997).

3.4 Hva er det som motiverer for læring i fag?

Motivasjon er det som skaper aktivitet hos individet. Motivasjon styrer aktiviteten og holder den ved like. En definisjon på motivasjon er at det er en slag prosess, der prosessen leder til målrettet aktivitet som blir igangsatt og opprettholdt (Pintrich & Schunk, 1996). Når individet blir utsatt for en aktivitet eller oppgave som virker meningsfull, vil den psykiske aktiviteten, konsentrasjonen og oppmerksomheten øke. Meningsfullhet er motivasjonens drivkraft, den er nødvendig for at det skal utvikles læring hos individet (Lundqvist, Hallberg, Leffler & Svedberg, 2011). I stortingsmeldingen nr.20 (2012-2013) står det at motivasjon og lærelyst er viktig for at læringsutbyttet skal økes. Ved å gjøre opplæringen mer variert og praktisk vil elevene oppleve mestring og motivasjon.

Albert Bandura har i sin forskning vist at troen på egen mestring, vokser når individet greier gitte arbeidsoppgaver. Når elever i skolen greier mer og mer utfordrende arbeidsoppgaver, vil troen på seg selv øke. Forventningen om mestring har en avgjørende effekt på hvilke arbeidsoppgaver elevene tør å prøve seg på (Bandura i Manger, Lillejord, Nordahl & Helland, 2013). Mestringsforventningen avgjør altså hvilke arbeidsoppgaver elevene velger, hvor mye innsats de yter og hva de gjør når de møter motstand (Schunk, 2003). Det som påvirker elevene til å mestre har Bandura delt inn i fire hovedkilder, autentiske mestringsopplevelser, vikarierende erfaringer, verbal overtaking og fysiologiske reaksjoner.

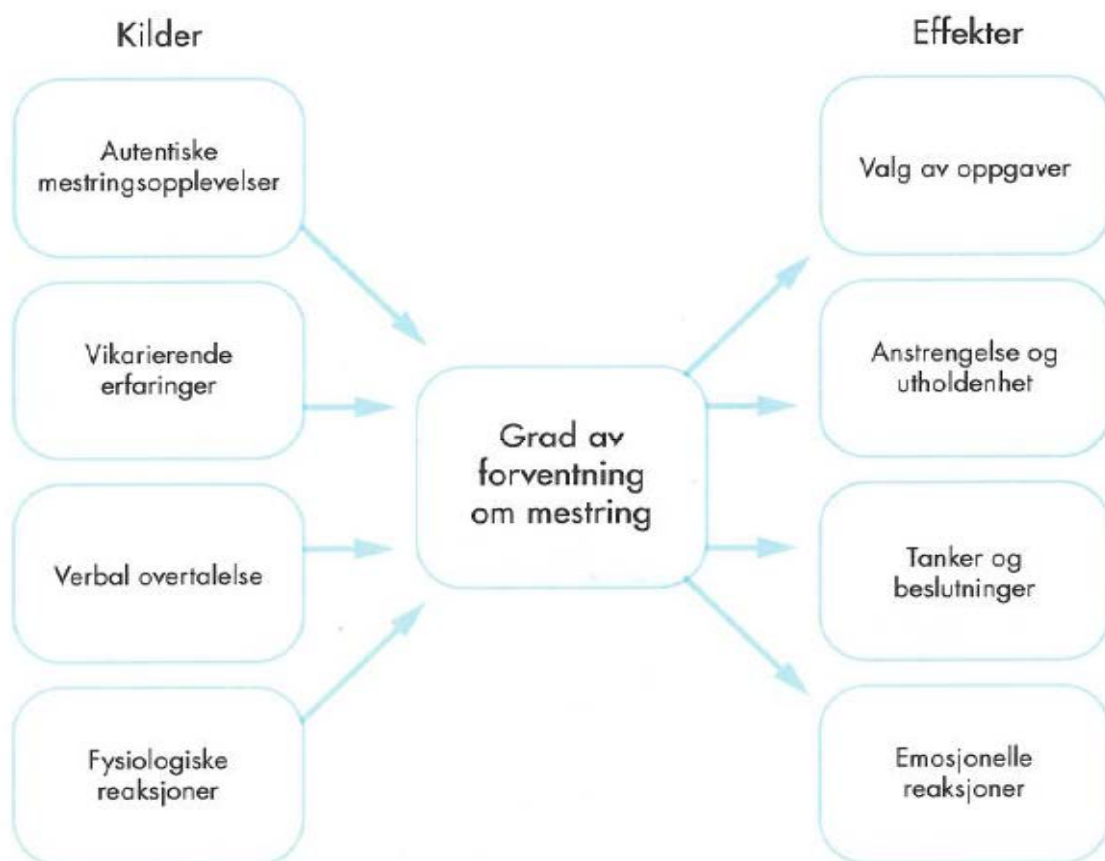
En elev vil oppleve autentisk mestringsopplevelse gjennom å mestre oppgaver. En elevs forventning om å greie en oppgave, er lært gjennom elevens erfaringer av tidligere forsøk på samme eller lignende oppgave. Det å lykkes med oppgaver, bygger opp en robust forventning om å mestre lignende oppgaver i fremtiden. Ved gjentatt feiling av oppgaver vil gi en lav forventning om mestring, særlig hvis denne feiling kommer før eleven har fått etablert positiv forventning om mestring (Manger et al, 2013).

Vikarierende erfaringer (modellføring, imitasjonslæring) er å lære av andres erfaringer. Elevene lærer av å se andre personer gjøre samme oppgave som de selv skal utføre. For eksempel «du først, jeg etterpå» eller «hvis hun klarer det, klare jeg det og». Det å se en medelev lykkes med en oppgave, kan øke observatørens forventning om mestring. Elevene ser opp til hverandre, og vil gjerne utføre de samme oppgavene. Dette er både en kilde til å utføre oppgaver og til å unngå handlinger. Hvis en elev ser en medelev utføre en oppgave dårlig, feilet eller klosset, kan dette medføre at eleven får redusert egen forventning om mestring, («hvis ikke hun klarte det, klarer jeg det da?»). Jo mindre erfaring en elev har til å utføre en oppgave, jo større er påvirkningen fra vikarierende erfaringer (Schunk, 1989). For uerfarne elever er vikarierende erfaringer en kilde til forventning om mestring. Når de ser medelever som de føler seg på høyde med, utfører en bestemt oppgave, vil den uerfarne eleven prøve samme type oppgave (Manger et al, 2013).

Gjennom verbal overtalelse kan forventningen om mestring økes. Denne verbale overtalelsen kan komme fra lærer, medelever eller foreldre. Denne overtalelsen kan aldri være erstatning for manglende kunnskaper eller ferdigheter hos eleven. Det er viktig at oppgavene er tilpasset til de forutsetningene elevene har til å utføre dem. Når elevene sitter og jobber med oppgavene, er det viktig at lærer går rundt og gir konkrete og oppmuntrende tilbakemeldinger til elevene. På denne måten kan lærer bygge opp forventning om mestring hos både sterke og svake elever (Manger et al, 2013).

Fysiologiske reaksjoner er signaler som svetting, skjelving, avslappethet eller muskelspenning. Disse signalene kan forekomme når elever starter på en oppgave de ikke føler seg kompetente til å utføre. Dette fører til redusert forventning om mestring. Har eleven lav forventning om mestring så øker dette spenningsnivået, når eleven har forhøyet spenningsnivå vil det ytterligere redusere forventningene. Det humøret eleven er i når de lykkes eller feiler, kan påvirke forventningen om mestring. Når elevene mestrer en oppgave i godt humør, vil dette påvirke positivt. Hvis eleven er i dårlig humør og feiler på oppgaven, reduserer dette forventning om mestring mer enn hva rimelig er. De som er i godt humør kan overvurdere sin egen kapasitet, mens de i dårlig humør kan undervurdere kapasiteten (Manger et al, 2013).

Autentiske mestringsopplevelser, vikarierende erfaringer, verbal overtaking og fysiologiske reaksjoner er kilder som påvirker elevens forventning om mestring. I modellen 3.4 er disse kildene satt opp, sammen med effektene de har. Disse effektene kan påvirke elevenes valg av oppgaver, om de oppsøker eller skygger unna oppgaven og hvor mye innsats og utholdenhet de legger i arbeidet. Samt hvilke tanker elevene har i arbeidet og hvilke følelsesmessige reaksjoner elevene får av kildene.

Modell 3.4 kilder og effekter av forventning om mestring (Manger et al, 2013, s.258)

4.0 Drøfting

Med problemstillingen «Hvordan kan arbeidet med entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformen gi økt motivasjon for arbeid i fag» var målet å finne ut hva som kjennetegner entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer, og hvordan dette kan gi motivasjon for arbeid i fag. Dette drøfter jeg gjennom teori med eksempler på hvordan det kan brukes i undervisningen. Til slutt drar jeg inn relevant forskning og resultater på arbeid med entreprenørskap i grunnskolen.

4.1 Kan arbeidet med entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer gi økt motivasjon for arbeid i fag?

Et politisk mål er at undervisningen skal bli mer variert og praktisk. Dette vil ifølge forskning gjøre elevene mer motivert og trives bedre på skolen (Dæhlen, Smette & Strandbu, 2011). Backström – Widjeskog (2008) skriver at hensikten med entreprenørskap i skolen er at elevene kan se verdier i samfunnet og at de utvikler kreativitet, selvstendighet, initiativ og praktisk klokskap. KD, NHD & KRD (2004-2008) skriver at skolene skal bidra til å dyrke lærelyst, nysgjerrighet og motivere elevene til livslang læring. For å praktisere dette, må opplæringen bli mer variert og praktisk. Ved å trekke entreprenørskap inn i undervisningen får elevene jobbe med problemløsende, utforskende og praktiske oppgaver, som stimulere elevene til samarbeid, kreativitet, lærelyst, motivasjon og evne og vilje til å ta initiativ.

4.1.1 Pedagogisk entreprenørskap

Røe Ødegård (2014) skriver at konstruktivismen og sosiokulturell læringsteori gjenspeiler de læringsprosessene som er basert på aktivitet, samarbeid, erfaring, medbestemmelse og krav til resultat som har handlingsrelevans til livet utenfor skolen, - pedagogisk entreprenørskap. For å gjøre aktivitetene motiverende for elevene, må de være relevante og meningsfulle. Meningsfullhet er motivasjonens drivkraft, den er nødvendig for at det skal utvikles læring hos elevene (Lundqvist et al, 2011). Aktivitetene kan for eksempel være elevbedrifter og samarbeid med lokalsamfunnet.

Med entreprenørskap kan man bruke lokalsamfunnet som en kunnskapskilde og samarbeidspartner, der elevene får lære i det miljøet kunnskapen opprinnelig kommer fra. Dette kan organiseres gjennom et problemløsende, tverrfaglig prosjektarbeid som inkluderer bedriftsbesøk. Når elevene blir utfordret på problemløsende metoder, utfordrer dette dem til samarbeid og kreativ tenking. Forskning viser at slike tilnærminger til arbeidsoppgaver øker motivasjonen for læring, og har innvirkning på læringseffektene (Johansen, Skåholt & Schanke, 2008). At elevene jobber med et problemløsende, tverrfaglig prosjektarbeid med bedriftsbesøk, kan forsterke de vikarierende erfaringene til elevene. Ved bedriftsbesøk ser elevene hvordan de arbeider, arbeidsfordelinger, løser oppgaver og tidsfrister. Gjennom disse observasjonene kan elevene tenke ut hvordan den vil eller ikke

vil løse det problembaserte, tverrfaglige prosjektarbeidet. Etter en slik type problemløsende arbeid, er det viktig at elevene får reflektere over prosessen. For læring skjer ikke bare ved aktivitet, men eleven må òg reflektere over eget arbeid. Med slik type aktivitet, jobber elevene i en autentisk situasjon, der de lærer å bruke kunnskapene og ferdighetene sine i den virkelige verden (Manger et al, 2009).

I en entreprenøriell tilnærming til læring står eleven ideelt i sentrum for planleggingen, tilrettelegging og det gis muligheter for medbestemmelse. Ved å se på tabellen 3.5 ser man forskjellene mellom den tradisjonelle tilnærming til undervisning og entreprenøriell tilnærming til læring. Ved at skolen bruker den entreprenørielle tilnærmingen til læring, vil undervisning bli mer variert og praktisk, som igjen fører til motivasjon (KD, NHD & KRD, 2004-2008). Elevene vil få økt tiltro på egne evner, mestringsforventninger og bygger handlingskompetanse gjennom samarbeid og engasjement med lokalsamfunnet (Bruner, 1997).

4.1.2 Mestringsforventninger

Mestringsforventninger avgjør hvilke arbeidsaktiviteter elevene tør og prøve seg på, og disse forventningene har Bandura (Manger et al, 2009) delt i fire hovedkilder, autentiske mestringsopplevelser, vikarierende erfaringer, verbal overtaling og fysiologiske reaksjoner.

Autentisk mestringsopplevelse får elevene gjennom å oppleve at man mestrer en arbeidsoppgave. Med entreprenørielle aktiviteter i skolen, blir undervisningen mer variert og elevene kan bruke flere ferdigheter for å løse arbeidsoppgaver. Entreprenørielle arbeidsoppgaver kan være knyttet til det virkelige liv, og gjennom dette kan elevene se en direkte nytteverdi i det de lærer. Når eleven ser denne koblingen, kan mestringsopplevelsen bli forsterket og eleven får et positivt selvilde. Skaalvik og Skaalvik (2013) mener at den faglige selvoppfatningen vil øke motivasjonen til eleven.

I entreprenørielle aktiviteter kan de vikarierende erfaringene blir forsterket hos eleven, ved at de observerer hvordan medelever, lærere og andre aktuelle personer løser oppgaver. Dette kan gjøre at elevene får forventninger om hvordan den selv vil løse oppgaven. Eleven skaper forventninger til seg selv (Manger et al, 2013).

Andre innvirkninger på hvordan forventningene til eleven er, er verbal overtaling. Viktige kjennetegn innen entreprenørskap er kommunikasjon og samarbeid med andre. Oppgavene tilpasses til hver enkelt elev, slik at alle har en forutsetning til å utføre dem. Når elevene jobber med arbeidsoppgaver, er det viktig at lærer gir konkrete og oppmuntrende tilbakemeldinger til elevene. Lærer blir en slags «stillasbygger» som bygger oppunder, erkjenner og veileder elevene videre i arbeidet (Bruner, 1997).

Fysiologiske reaksjoner kan både være negative og positive. Ved entreprenørielle aktiviteter bruker eleven kroppen på en annen måte enn ved ordinær undervisning. Elevene bruker de kognitive, kreative, sosiale og praktiske sidene ved seg selv, og de blir mer synlige enn ved vanlig klasseromsundervisning. Dette kan gjøre at elevene gruer seg til å gripe fatt på en aktivitet. Her er det viktig at lærer har en god relasjon til eleven, og at lærer gir differensierte mestringsopplevelse for alle (Bandura i Manger et al. 2013). Det er viktig at oppgavene er tilpasset til de forutsetningene elevene har til å utføre dem. Når elevene sitter og jobber med oppgaver, er det viktig at lærer går rundt og gir konkrete og oppmuntrende tilbakemeldinger til elevene. På denne måten kan lærer bygge opp forventning om mestring hos både sterke og svake elever.

4.1.3 Forskning på entreprenørskapsarbeid i grunnskolen

I en rapport av Rotefoss, Ovesen & Nyvold (2009) ble det stilt spørsmål til rektorer og lærere angående hindringer og utfordringer knytt til arbeidet med entreprenørskap i grunnskolen. Resultatet viser at lærere og rektorer ser på tidsressurser hos lærerne som den største hindringen. Andre hindringer som scorer høyt hos lærerne er knappe tidsressurser hos elevene og at entreprenørskap går på bekostning av andre undervisningsfag. Samt manglende kompetanse og motivasjon hos lærerne. Alderssammensetningen av lærerstaben ble òg trukket frem som en utfordring, siden entreprenørskap utfordrer den tradisjonelle lærerrollen. Det nevnes at en bred forståelse av entreprenørskapsbegrepet bør innarbeides, slik at lærerne ser på entreprenørskap som mer enn bedriftsetablering. Rektorene ser på lærernes holdninger til og forståelse av entreprenørskap som den tyngste utfordringen. Den utfordring som trekkes i liten grad frem av rektorene er de økonomiske ressursene, «ressurstilgang og læremidler er ikke det viktigste, heller kunnskap og forståelse av hva som er mulighetene» (Rotefoss et al. 2009,s.46).

Videre i rapporten av Rotefoss et al. (2009) ble det stilt spørsmål til skoleeiere om hvilke effekt de mener entreprenørskap har på læringsutbytte og om det anses for å være viktig. Det var kun en skoleeier som ikke mente det var viktig og at det hadde liten effekt på læringsutbyttet. De nitten andre skoleeierne anså entreprenørskap som viktig:

Det er vanskelig å gi svar på hvilke effekt entreprenørskap har på læringsutbytte. Det er enklere å si noe om hvilke effekt det kan ha på trivsel. Arbeid med entreprenørskap gir andre impulser enn den rent boklige aktiviteten, og dermed kan det føre til motivasjon og kreativitet. Elevene får et bedre selvilde, og på den måten vil det ha innvirkning på læringsutbyttet og læringsresultat; det blir en mer indirekte påvirkning (Rotefoss et al. 2009, s.59).

Entreprenørskap har hatt stor effekt på læringsutbyttet i skolen. Det er viktig å jobbe etter metoder som har høy grad av elevmedvirkning og gjør elevene i stand til kritisk tenkning. Vi utdanner elever som skal forme dagens og morgendagens samfunn – da trenger de kreativitet og evne til kritisk tenking (Rotefoss et al. 2009, s.60).

Noen av skoleeierne påpekte at effekten er avhengig av hvordan man tar i bruk entreprenørskap, om den er en isolert del eller en tverrfaglig tilnærming. På ungdomstrinnet valgte de en bred tilnærming til entreprenørskap, og den hadde stor effekt på elevene. De entreprenørielle egenskapene som elevene scoret høyest på i undersøkelsen er å ta ansvar, være kreativ, selvstendig, lære av egne og andres feil, se muligheter og stole på seg selv. De praktiske oppgavene var motiverende for de fleste elevene. En stor andel av skoleeierne i Sogn og Fjordane har sett at entreprenørskap har hatt effekt på læringsutbytte til elevene. Det har bidratt til mer selvstendighet, kreativitet, motivasjon, engasjement og de ble i stand til å se muligheter i eget lokalsamfunn (Rotefoss et al. 2009). Johansen et al. (2008) skriver at læreplaner gir den enkelte skoleeier og lærer relativt stor frihet til å bestemme hvordan de vil legge til rette for opplæring i entreprenørskap. Dette vil resultere i store variasjoner i hvordan forskjellige skoler bedriver opplæring til entreprenørskap på.

Etter endt entreprenørskap periode ble elevene på 10.trinn spurt om dette arbeid hadde påvirket resten av skolearbeidet deres, planer om å studere på høyskole eller yrkesfaglig utdanning, ønsket om å bosette seg på hjemstedet sitt og videre planer om å etablere egen bedrift. Besvarelsene blir fremstilt i tabell 4.1.

	Elever 10 trinn			
	n	Positivt	Negativt	Ingen påvirkning
Resten av skolearbeidet ditt	410	52,5 %	2,7 %	44,9 %
Planene dine om å studere på høyskole/universitet	409	34,5 %	4,6 %	60,9 %
Planene dine om å gå videre på yrkesfaglig utdanning	409	31,0 %	6,6 %	62,3 %
Ønsket om å bosette seg på hjemstedet ditt	410	28,8 %	7,8 %	63,2 %
Planene om å etablere egen bedrift	409	29,1 %	5,9 %	65,0 %

Tabell 4.1 Effekten av entreprenørskap på elevenes framtidsplaner og skolearbeid – grunnskolen. (Rotefoss et al. 2009, s.61)

Tabellen viser at effekten av entreprenørskap har størst positiv innvirkning på skolearbeidet som elevene skal gjennom resten av året. 52 % av elevene på 10.trinn mener at arbeidet med entreprenørskap har påvirket dem for videre arbeid av skolefag. Dette kan tyde på at arbeid med entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer gir økt motivasjon for arbeid i fag. Det er en

svært liten prosentandel som sier at entreprenørskap har hatt negativ effekt, samtidig som det er en større andel som sier at entreprenørskap ikke har hatt noen påvirkning.

5.0 Avslutning

Målet med denne oppgaven var å finne ut om entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer kan gi økt motivasjon for arbeid med fag. Jeg har lest rapporter, strategiplan, forskninger, stortingsmelding og lærebøker for å finne svar på valgt problemstilling. I teoridelen har jeg sett på hva som kjennetegner entreprenørskap og entreprenørielle arbeidsformer i skolen og hva som motiverer elevene for arbeid i fag. I drøftingen har jeg koblet teori sammen med forskning og resultater på området, og sett på positive og negative sider ved dette

Entreprenørskap i skolen kan være med på å gjøre undervisningen mer variert, relevant og praktisk. Det er viktig at entreprenørielle aktiviteter gjøres tverrfaglig og ikke blir organisert isolert, for teori og praksis skal støtte hverandre, ikke erstatte hverandre (Røe Ødegård, 2014). Skolene bidrar til å dyrke lærelyst, nysgjerrighet og motivere elevene til livslang læring. Det som kan motiverer elevene for livslang læring er de sentrale elementene i det pedagogiske perspektivet innenfor entreprenørskap. Gjennom de forskjellige perspektivene i pedagogisk entreprenørskap vil elevene oppleve autentisk mestringsopplevelse, vikarierende erfaringer, verbal overtalelse og fysiologiske reaksjoner. For å praktisere dette, må opplæringen bli mer variert og praktisk, ved at elevene får jobbe med problemløsende, utforskende og praktiske oppgaver, som stimulere elevene til samarbeid, kreativitet, lærelyst, motivasjon og evne og vilje til å ta initiativ (KD, NHD & KRD 2004-2008).

6.0 Litteraturliste

Backström - Widjeskog, B. (2008). *Du kan om du vill. Lärares tankar om fostran till företagsamhet*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.

Brandsford, J.D., Brown, A. & Cocking, R.R. (2000). *How People Learn, Brain, Mind, Experience and School*. Washington D.C: National Academic Press.

Bruner, J.S. (1997). *Utdanningskultur og læring*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving* (5.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dewey, J. (1916/1997). *Democracy and Education. An introduction to the philosophy of education*. New York: The Free Press. I Røe Ødegård, I.K. (2014). *Pedagogisk entreprenørskap i lærerutdanning*. Oslo: Cappelen Damm.

Dæhlen, M., Smette, I & Strandbu, Å. (2011). *Ungdomsskoleelevers meninger om skolemotivasjon- En fokusgruppestudie. Rapport 04/11*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

Hatti, J. (2009). *Visible Learning. A Synthesis of Over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*. New York: Routledge.

Imsen, G. (2010). *Elevens verden*. Oslo: universitetsforlaget.

Johansen, V., Skålholt, A. & Schanke, T.(2008). *Entreprenørskapsopplæring og elevens læringsutbytte*. (Østlandsforskning Rapport nr. 8, 2008). Lillehammer: Østlandsforskning.

KD, KRD, NHD (Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Nærings- og handelsdepartementet). (2004-2008). Strategiplan: *Se mulighetene og gjør noe med dem! - Strategi for entreprenørskap i utdanningen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Nærings- og handelsdepartementet

Lundqvist, Å.F., Hallberg, P.G., Leffler, E. & Svedberg G. (2011). *Entreprenöriell pedagogik i skolan*. Stockholm: Liber.

Manger, T., Lillejord, S., Nordahl, T. & Helland, T.(2013) *Livet i skolen 1*. (2.utg.). Bergen: fagbokforlaget.

Pintrich, P.R & Schunk, D.H. (1996). *Motivation in education. Theory, research, and applications* (2.utg.). I Skaalvik, E.M & Skaalvik, S. (2013). *Skolen som læringsarena*. (s.27) Oslo: Universitetsforlaget.

Rotefoss, B., Ovesen, S. & Nyvold, C.E. (2009). *Entreprenørskap på høygir! – en evaluering av satsningen på entreprenørskap i grunnopplæringen i Sogn og Fjordane. KPB-rapport 1/2009*. Bodø: Kunnskapsparken AS.

Røe Ødegård, I.K. (2010). *PAPER, læreprosesser i pedagogisk entreprenørskap. Hva? Hvordan? Hvorfor?* Norge: Høgskolen i Hedmark.

Røe Ødegård, I.K. (2014). *Pedagogisk entreprenørskap i lærerutdanning*. Oslo: Cappelen Damm.

Schunk, D.H. (1989). *Self-Efficacy and Cognitive Skill Learning*. I Manger, T., Lillejord, S., Nordahl, T. & Helland, T. (2013). *Livet i skolen 1*. (2utg.). (s.253) Bergen: fagbokforlaget.

Schunk, D.H. (2003). *Self-efficacy for Reading and Writing: Influence of Modelling, Goal Setting, and Self-evaluation*. I Manger, T., Lillejord, S., Nordahl, T. & Helland, T. (2013). *Livet i skolen 1*. (2utg.). (s.241) Bergen: fagbokforlaget.

Sjøvoll, J. & Johansen, J.B. (red) (2013) *Innovasjon i utdanningen*. Oslo: Akademika forlag

Skaalvik E.M & Skaalvik, S. (2013). *Skolen som læringsarena*. Oslo: Universitetsforlaget

Skogen, K & Sjøvoll, J. (red) (2009) *pedagogisk entreprenørskap*. Trondheim: tapir akademisk forlag.

Spilling, O.R & Johansen, V. (2011) *Entreprenørskap i utdanningen- perspektiver og begreper*. Rapport, 4/2011. Oslo: NIFU

St. meld nr.22 (2010-2011) *Motivasjon – Mestring – Muligheter*. Oslo: Det Kongelige Kunnskapsdepartement.

St. meld nr.20 (2012-2013) *På rett vei. Kvalitet og mangfold i fellesskolen*. Oslo: Det Kongelige Kunnskapsdepartement.

Støren, I. (2013). *Bare søk!* Oslo: Cappelen Damm

Säljö, R. (2009). The entrepreneurial side of learning and knowing: networked societies and the emergence of new epistemic practices. I Skogen, K. og Sjøvoll, J. (red), *Pedagogisk entreprenørskap. Innovasjon og kreativitet i skoler i Norden*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Utdanningsdirektoratet. (2006a). *Læreplan i kunst og håndverk*. Hentet 06.05.2014, fra:
<http://www.udir.no/kl06/KHV1-01/Hele/Formaal/>

Utdanningsdirektoratet. (2006b). *Læreplan i mat og helse*. Hentet 06.05.2014, fra:
<http://www.udir.no/kl06/MHE1-01/Hele/Formaal/>

Utdanningsdirektoratet. (2008). *Læreplan i utdanningsvalg*. Hentet 06.05.2014, fra:
<http://www.udir.no/kl06/UTV1-01/Hele/Formaal/>

Utdanningsdirektoratet. (2013a). *Læreplan i samfunnsfag*. Hentet 06.05.2014, fra:
<http://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Formaal/>